

Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

Warszawa, 24 stycznia 2018 r.

Stanowisko

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji

Krajowej Rady Radców Prawnych

**dotyczące petycji obywatelskiej w zakresie dotyczącym modelu dochodzenia do zawodu
adwokata i radcy prawnego**

Petycja z dnia 20 września 2017 r., nr BKSP-145-283/17, złożona przez grupę studentów, dotyczy dwóch zagadnień: planowanego wydłużenia okresu trwania studiów prowadzonych w formie niestacjonarnej oraz czasu potrzebnego na uzyskanie uprawnień do wykonywania zawodu radcy prawnego i adwokata. Niniejsze stanowisko dotyczy wyłącznie drugiej z podnoszonych kwestii.

W ocenie autorów petycji okres odbywania aplikacji prawniczych jest zbyt długi i w obecnych realiach nieuzasadniony. Dla poparcia tak sformułowanej tezy powołano się na odpłatność szkolenia na aplikacji oraz znikome zarobki aplikantów w kancelariach. Podniesiono również, że tak długi okres aplikacji dla wielu osób oznacza rezygnację z rozwoju oraz poświęcenia w innych dziedzinach życia. Ponadto wskazano, że szkolenia i sposób organizacji aplikacji radcowskiej czy adwokackiej nie zawsze jest na najwyższym poziomie ze względu na masowość wykładów, małą liczbę zajęć praktycznych czy też problemy infrastrukturalne. Podkreślono także, że w wielu państwach europejskich czas dojścia do zawodów prawniczych jest krótszy. Biorąc powyższe pod uwagę, autorzy petycji uznali, że warto pochylić się nad zmianą modelu dochodzenia do zawodu radcy prawnego czy adwokata.

Na wstępie wskazać należy, że obligatoryjnym wymogiem formalnym petycji jest wskazanie jej przedmiotu (*art. 4 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach (Dz. U. z 2017 r. poz. 1123) dalej: ustawa o petycjach*). Przedmiotem petycji może być zaś żądanie, w szczególności, zmiany przepisów prawa, podjęcia rozstrzygnięcia lub innego działania

w sprawie dotyczącej podmiotu wnoszącego petycję, życia zbiorowego lub wartości wymagających szczególnej ochrony w imię dobra wspólnego, mieszczących się w zakresie zadań i kompetencji adresata petycji (*art. 2 ust. 3 ustawy o petycjach*). Zwrócić należy uwagę na ogólność przedmiotowej petycji i nieokreślenie w sposób konkretny, na czym miałyby polegać postulowana zmiana przepisów. Autorzy ww. petycji wskazali jedynie bowiem w sposób ogólny, że „warto pochylić się nad zmianą istniejącego modelu dochodzenia do najpopularniejszych zawodów prawniczych”, nie formułując propozycji w zakresie - w ich ocenie odpowiedniego - okresu aplikacji. W związku z powyższym zgodzić należy się z podnoszonymi w opinii Biura Analiz Sejmowych z dnia 12 grudnia 2017 r. wątpliwościami co do spełnienia przez petycję wymogu, o którym mowa w art. 4 ust. 2 pkt 4 ustawy o petycjach.

Przechodząc do merytorycznego odniesienia się do proponowanej zmiany tj. jak wynika z całokształtu petycji skrócenia okresu trwania aplikacji radcowskiej i adwokackiej, zważyć należy, co następuje. W pierwszej kolejności podkreślenia wymaga, że choć wybór modelu dostępu do zawodów prawniczych należy do ustawodawcy, to kształtując go musi on mieć na uwadze, że interes publiczny i ochrona podmiotów korzystających z usług radców prawnych i adwokatów wymaga, aby wybrany model zapewniał odpowiednie przygotowanie do wykonywania tych zawodów. Zawody radcy prawnego i adwokata to zawody zaufania publicznego, nad których należywym wykonywaniem pieczę sprawują - na mocy art. 17 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej - samorzady radców prawnych i adwokatów. Podkreślenia wymaga, że piecza ta sprawowana jest w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Oznacza to, że celem pieczy sprawowanej przez samorzady zawodów zaufania publicznego jest „przestrzeganie właściwej jakości – w sensie merytorycznym i prawnym – czynności składających się na „wykonywanie zawodów”” (z 18 lutego 2004 r., *sygn. akt P 21/02*). Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wskazywał, że zawody zaufania publicznego wymagają szczególnej ochrony odbiorców świadczonych w ich ramach usług. Z tego względu „weryfikacja przygotowania do zawodu, jak i nabór do zawodu nie mogą być pozostawione nieograniczonej swobodzie gry rynkowej, bez jakichkolwiek regulacji i wymogów profesjonalnych i etycznych. Określenie wymogów należy do ustawodawcy, który ponosi społeczną i polityczną odpowiedzialność za dokonany wybór.” (

Nie ulega wątpliwości, że nieodzownym warunkiem należytego wykonywania zawodu radcy prawnego czy adwokata jest gruntowne przygotowanie merytoryczne polegające zarówno na posiadaniu rozległej wiedzy teoretycznej z zakresu prawa jak i umiejętności praktycznego jej zastosowania. O ile wiedzę teoretyczną kandydat do zawodu radcy prawnego czy adwokata zdobywa już w trakcie studiów prawniczych, to zdobycie praktycznego przygotowania do wykonywania zawodu przypada na okres szkolenia aplikacyjnego. W jego ramach zajęcia prowadzone są zarówno w formie wykładów, mających utrwalić i uzupełnić wiedzę zdobytą w trakcie studiów prawniczych, jak i ćwiczeń - ukierunkowanych na zdobywanie umiejętności praktycznych. Ponadto kluczowa podczas aplikacji jest praktyka w świadczeniu pomocy prawnej zdobywana pod nadzorem patrona. Patron zobowiązany jest m.in. do czuwania nad czynnościami, które wykonuje aplikant w ramach umowy o pracę lub praktyki w kancelarii lub jednostce organizacyjnej, w której patron wykonuje zawód, a także zlecanymi mu do wykonania w trakcie spotkań, odbywanych nie rzadziej niż 2 razy w miesiącu, wpajania aplikantowi zasad wykonywania zawodu i zaznajamianie z czynnościami wchodzącymi w jego zakres, kształtowanie u aplikanta postawy zgodnej z zasadami zawartymi w Kodeksie etyki radcy prawnego, omawiania z aplikantem zasad występowania przed sądami, organami administracji publicznej oraz innymi jednostkami organizacyjnymi, omawiania z aplikantem zasad obowiązujących radcę prawnego w stosunkach z klientami, umożliwienia aplikantowi uczestnictwa w rozprawach sądowych z udziałem i pod kierunkiem patrona lub innego wskazanego przez patrona radcy prawnego lub adwokata, co najmniej w wymiarze określonym w programie aplikacji, a także zlecenia aplikantowi określonych prac pisemnych (

dalej:

Regulamin). Zgodnie z art. 32 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (*Dz. U. z 2017, poz. 1870 ze zm., dalej u.r.p.*) celem aplikacji radcowskiej jest przygotowanie aplikanta do należytego i samodzielnego wykonywania zawodu radcy prawnego, w szczególności wykształcenie umiejętności z zakresu zastępstwa procesowego, sporządzania pism, umów i opinii prawnych oraz przyswojenie zasad wykonywania zawodu. § 2 ust. 2 określa cele szkolenia zawodowego aplikantów tj. pogłębianie i aktualizacja wiedzy prawniczej, praktyczne zaznajomienie aplikantów z zasadami wykonywania zawodu radcy prawnego i czynnościami

wchodzącymi w jego zakres oraz przygotowanie do prowadzenia samodzielnej praktyki zawodowej, zaznajamianie aplikanta z zasadami etyki zawodowej zobowiązującymi radcę prawnego do godnego wykonywania zawodu jako zawodu zaufania publicznego oraz należyte przygotowanie aplikantów do egzaminu zawodowego określonego Ustawą. Jak więc wnika z powyższego zakres zadań postawionych przed aplikantem w okresie aplikacji jest rozległy i niewątpliwie wbrew twierdzeniom wnioskodawców okres aplikacji nie stanowi rezygnacji z rozwoju zawodowego a wręcz właśnie ten rozwój umożliwia. Zważywszy na fakt, że zazwyczaj po uzyskaniu tytułu magistra prawa kandydat na aplikanta dysponuje niewielkim bądź wręcz żadnym doświadczeniem w praktycznym stosowaniu prawa, w ciągu trzyletniego okresu aplikacji winien on zdobyć umiejętności i doświadczenie w stopniu umożliwiającym mu nie tylko złożenie z wynikiem pozytywnym egzaminu zawodowego, ale także gwarantującym potem należyte wykonywanie zawodu. Nie można pominąć również faktu, że program aplikacji, stanowiący załącznik do Regulaminu, jest rozbudowany, a trzyletni okres na jego zrealizowanie jest optymalny. Okres aplikacji jest więc czasem, który osoba aspirująca do wykonywania zawodu radcy prawnego czy adwokata, powinna jak najlepiej wykorzystać.

Przeciwko skróceniu okresu aplikacji przemawiają uregulowania wymaganego okresu praktyki prawniczej w przypadku niektórych alternatywnych ścieżek dojścia do zawodu radcy prawnego czy adwokata. W przypadku zwolnienia od wymogu odbycia aplikacji radcowskiej i złożenia egzaminu radcowskiego przy spełnieniu warunku posiadania tytułu doktora nauk prawnych okres ten wynosi co najmniej 3 lata, zaś w przypadku przystąpienia do egzaminu radcowskiego bez wymogu odbycia aplikacji radcowskiej – co najmniej 4 lata. W świetle powyższego postulowanie skrócenia okresu odbywania aplikacji jest całkowicie niezrozumiałe.

Ponadto uzasadnieniem dla utrzymania trzyletniego okresu aplikacji, umożliwiającego odpowiednie przygotowanie do wykonywania zawodu, są niewątpliwie regulacje dotyczące czasu trwania innych aplikacji prawniczych tj. sądowej (3 lata), prokuratorskiej (3 lata) oraz notarialnej (3 lata i 6 miesięcy). Skoro taki okres ustawodawca uznał za odpowiedni przy innych zawodach prawniczych, to nie sposób znaleźć jakiegokolwiek argumenty przemawiające za odmiennym ukształtowaniem sytuacji radców prawnych czy adwokatów. W świetle powyższego nie można zgodzić się z tezą formułowaną przez autorów petycji

co do nieproporcjonalności poświęcenia kandydatów do zawodu radcy prawnego czy adwokata w stosunku do innych profesji. Nie może umknąć uwadze również fakt, że ustawodawca umożliwił przepływ pomiędzy zawodami prawniczymi przy spełnieniu określonych warunków – i tak na stanowisko sędziego sądu rejonowego może zostać powołana osoba, która wykonywała zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza - co najmniej przez trzy lata (*art. nia 27 lipca 2001 r.*

z 2018 r., poz. 23 ze zm.). Również na stanowisko prokuratora może być powołana osoba, która wykonywała zawód adwokata lub radcy prawnego przez co najmniej 3 lata (*2 pkt 3 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. Prawo o prokuraturze, Dz. U. z 2017 r. poz. 1767 ze zm.*). Tak więc przyjęcie powyższego rozwiązania mogło by dodatkowo faktycznie stanowić skróconą ścieżkę nie tylko, jak to wskazują wnioskodawcy do najpopularniejszych zawodów prawniczych, zasadniczo zawodu adwokata i radcy prawnego ale również pozostałych zawodów wymagających kształcenie w ramach prowadzonych aplikacji.

Podsumowując, postulat skrócenia okresu odbywania aplikacji radcowskiej, jak i adwokackiej nie zasługuje na aprobatę. Obecnie przewidziany w przepisach okres trzyletni zwieńczony egzaminem zawodowym umożliwia należyte przygotowanie aplikanta do samodzielnego wykonywania w przyszłości zawodu radcy prawnego lub adwokata. Zapewnienie odpowiedniej jakości kształcenia aplikantów jest kwestią fundamentalną dla zagwarantowania bezpieczeństwa osób korzystających z usług radców prawnych i adwokatów. Ustawodawca, stanowiąc przepisy dotyczące dostępu do zawodów zaufania publicznego, winien mieć zaś na uwadze zasadniczy cel, jakim jest ochrona odbiorców usług prawniczych.